

EKOLOŠKO VASPITANJE I ODRŽIVI RAZVOJ

Suada Aljković Kadrić
International University of Novi Pazar
Serbia
suada.a.kadric@hotmail.com

Ibro Skenderović
International University of Novi Pazar
Serbia
i.skenderovic@uinp.edu.rs

Apstrakt

Razvoj sistema obrazovanja, kurikulum i pedagoška praksa koje je moguće održati u tri dela održivog razvoja izdvajaju se kao specifični izazovi za stručnjake koji tumače obrazovanje i vaspitanje. Govori se o socijalnom i ekonomskom razvoju kao i očuvanju životne sredine. U praksi, po definiciji sudjelovati podjednako i kohezivno mogu ova tri „člana“ održivog razvoja, u protivnom neuspjeh je zagarantovan. Veoma je specifično obrazovanje za održivi razvoj, prvenstveno po svom cilju i smislu, i shodno tome konceptualizovano je na sličan način kao i obrazovanje za mir, obrazovanje za demokratiju, građansko obrazovanje.

Održivo obrazovanje mora da se temelji na vrednostima: demokratija, solidarnost, tolerancija, jednakost i pravda, po datoj definiciji u praksi. S obzirom da predškolsko vaspitanje i obrazovanje predstavlja prvi stupanj vaspitno-obrazovnog sistema jednog društva, s pravom se očekuje da se upravo na tom nivou preduzmu prvi koraci za celoživotno učenje. Shodno tome potrebno je koncipirati kurikulume koji će osigurati intelektualni i socijalni razvoj dece.

Ključne riječi: obrazovanje, ekologija, održivi razvoj.

ECOLOGICAL EDUCATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract

The development of the educational system, curriculum and pedagogical practice that would be sustainable in three segments of sustainable development stand out as special challenges for professionals dealing with upbringing and education. It is about social development, economic development and environmental protection. These three "pillars" of sustainable development must, by definition, participate equally and cohesively in practice, otherwise they are doomed to failure. Education for sustainable development is very specific primarily in its purpose and essence, and accordingly it is conceptualized in a similar way as education for peace, education for democracy, civic education.

According to this definition of sustainable education, this practically means that it must be based on values such as democracy, solidarity, tolerance, equality and justice. Considering that pre-school upbringing and education represent the first stage of the educational system of a society, it is rightly expected that the first steps for lifelong learning will be taken at that level. Accordingly, it is necessary to design curricula that will ensure the intellectual and social development of children.

Key words: education, ecology, sustainable development.

JEL codes: Q01, I20

UVOD

Za kurikulum koji utiče samo na razvoj intelektualnih i sazajnih potencijala dece ne može se reći da je održiv. Epitet „održivosti“ mu baš ta socijalo-emocionalna komponenta koja utiče na stavove i vrednosti dece, kao i na razvoj njihove samodiscipline, moralnosti i etike, donosi .

Od onog deteta koje se obrazuje za održivi razvoj očekuje se da bude osoba sa mogućnosti da se suoči sa kompleksnim i ozbiljnim istinama o životu, kako sada tako i u budućnosti. S obzirom na njegov izuzetan značaj u utemeljenju vrednosnog sistema i formiranju vrednosne matrice odabran je socio - emocionalni aspekt razvoja. U pravom smislu reći dete se upravo posredstvom ovog aspekta vaspitava i prenose mu se kulturne vrednosti.

Svake vrste delanja osnovni pokretač jesu emocije i od njih zavisi i krajnji ishod aktivnosti, odnosno sve što dete uči ili radi na ranom uzrastu pokrenuto je i obojeno nekom emocijom. Za sam koncept održivosti kako će se dete osećati i koje će vrednosti usvojiti putem socijalnih interakcija koje ga okružuju, a nije toliko značajno samo šta će dete naučiti i usvojiti na kognitivnom planu jako je bitno. Na kakvoj je vrednosnoj matrici uopšte utemeljen naš vaspitno-obrazovni sistem i koje su to vrednosti koje se njime žele preneti na mlađe generacije je pitanje koje proizilazi odavde. Pitanja koja se sama nameću a na koje treba da odgovori ovaj rad jesu :

Da li vrednosti održive zajednice za cilj ima utvrđivanje prisustva ili odsustva određenih vrednosnih koncepcija kod svih učesnika u ovom procesu, kao i utvrđivanje njihove uloge i značaja u njemu, istraživanje problematike implikacija ekoloških programa utemeljenih u vrednostima održive zajednice na socio-emocionalni razvoj dece predškolskog uzrasta, da li i u kojoj meri ekološki programi utiču na razvoj vrednosti održive zajednice kod dece;

- Šta jeste koncept održive zajednice, kao i koja je njegova uloga i značaj? Šta su to programi ekološkog vaspitanja i obrazovanja i koji je njihov značaj;
- Kakva je uloga ranog vaspitanja i obrazovanja u održivoj zajednici;
- Kakva je situacija sa socio-emocionalnim i duhovnim razvojem dece predškolskog uzrasta u aktuelnim predškolskim programima:
- I na posletku, ali ne manje značajno pitanje, na koji način vaspitač može biti nosilac uspešnog ekološkog programa.

STVARANJE ODRŽIVOG DRUŠTVA

Veliki broj teorijskih pravaca i učenja s tendencijom osmišljavanja koncepata koji će biti realno ostvarljivi i osigurani da ne skliznu u utopiju u sebi sublimira vaspitanje i obrazovanje za održivo društvo.

Može se raspravljati o vaspitanju i obrazovanju za održivo društvo iz različitih perspektiva i to ne iz razloga što su njegova određenja u suprotnosti jedna sa drugim, već iz potrebe da se ova koncepcija analizira i implementira u duhu holističke filozofije.

Na oblikovanje vaspitanja i obrazovanja za održivo društvo, najveći uticaj imaju teorijske osnove na kojima ono izrasta, te se posebna pažnja poklanja sagledavanju

ovih uticaja. Govori se o filozofskim i pedagoškim kategorijama, i to Filozofsko-etičkim osnovama, Socijalnoj ekologiji, Humanističkom diskursu, Kulturnoj pedagogiji i drugim [4].

FILOZOFSKO – ETIČKO UTEMELJENJE EKOLOŠKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA U VRTIĆU

Aspekt ekološke osude zbog toga što prezentuje pozadinu sadašnje tehnološke, ekonomske i društvene prakse, čiji se negativni ekološki uspesi povezuju sa antiekološkim stilom objašnjenja klasične nauke, metodama kojim se služi u ispitivanju i koncept konstruisanja sveta su postale naučna i filozofska misao prema mišljenu [9].

Savremeni čovek dolazi u situaciju da sigurnost traži u “zahvatanju apsolutnog” i suočavanju sa “istinom koja se tiče celine bitka”, da bi uspešno savladao trenutno stanje, u filozofskom promišljanju ekološke krize i njenom mestu u okviru filozofije istorije ljudske kulture. Otuda u središte analize filozofsko-ekološkog diskursa ulaze ne samo pojam prirode već i vrednosni stavovi o odnosima čoveka i prirode [6].

Kao najprimereniji model u ovakvom tumačenju sveta uzima se holističko, ekološki model, koji se po S.R.Sterlingu temelji na kreativnom karakteru čovekovog odnosa prema svetu. Ekološko-holističko viđenje sveta se može posmatrati i kao organsko, participativno i ekocentrično.

Ono počiva sa sledećim postavkama:

- Činjenice i vrednosti su u vezi;
- Etika i svakodnevni život su integrisani;
- Subjekt i objekt su u interakciji;
- Čovek i priroda su neodvojivi – postoji odnos sistematskog uzajamnog delovanja;
- Znanje je nedeljivo, puno vrednosti, istovremeno empirijsko i intuitivno određeno;
- Ciklična je koncepcija vremena i uzročnosti;
- Shvatanje da je priroda sastavljena od međusobno povezanih celina koje su više od zbira delova;
- Kvalitet međusobnih odnosa sistema se izjednačava s blagostanjem;
- Zainteresovanost za kvalitativno;
- Zainteresovanost za fizičku i metafizičku realnost; Sintezi se daje veći značaj;
- Instrumentalne suštinske vrednosti integrisane su kroz sistemske vrednosti;
- Ekološke granice određuju granice tehnike;
- Decentralizacija moći;
- Multidisciplinarni pristup;
- Isticanje saradnje;
- Povećanje raznovrsnosti i integracije;
- Ekonomija stabilnom državom ili kvalitativni rast [6].

U sklopu ekološkog modela mogu se izdvojiti dva pristupa:

- 1) Ekosofija ili dubinska, radikalna ekologija
- 2) Environmentalistička, reformska, površinska ekologija.

Suštinska razlika u ova dva pristupa ogleda se u njihovom različitom odnosu prema duhovno-vrednosnom sistemu antropocentričnog humanizma. Za kontrolu zagađenja uz nastojanje da se istovremeno održi visok životni standard ljudi se zalažu reformni ekolozi i nastoje da sačuvaju prirodne izvore. Bez napuštanja vrednosnog sistema antropocentričnog humanizma, koji i predstavlja neposredni izvor ekološke krize, nije moguće prevladati destrukciju biosfere tvrde dubinski, radikalni ekolozi, nasuprot njima. U razvoju neantropocentrične, ekocentrične, odnosno holističke ekološke etike ili ekosofije jedini izlaz vidi ovaj pravac [6].

Usmerenost i odgovornost su dva osnovna stožera na kojima počiva koncept ekološke etike. Promena sveukupne duhovnosti čoveka, odnosno uspostavljanje drugačijeg etičkog koncepta čiji bi etički principi bili primenjivi ne samo na čoveka već i na životinje, biljke i nežive prirodne entitete predstavljala bi put u takvo ekološki uravnoteženo društvo. Ekološka etika svoje uporište pronalazi u određenom sistemu vrednosti na kojem počiva, i upravo ta vrednosna orijentacija društva ima presudan značaj i uticaj na ukupne promene u oblasti obrazovanja i čovečanstva uopšte. Odnos obrazovanja i vrednosti zavisi jedan od drugog. Obrazovanje jeste socijalna praksa koja prenosi i implementuje vrednosti koje se istovremeno i kreiraju zahvaljujući obrazovanju.

Baš zbog toga aksiologija ima značajno mesto u obrazovanju. Ona ispituje i proučava opšte karakteristike svih vrsta vrednosti. Ona, prema navodu Životića (1986, 23), izučava odnose koje oni formiraju između sebe, uvijete po kojima se oni stvaraju, sadržaje oblikovanja, uslove važenja i promene sadržaja, kao i procenu samih vrednosti [9].

One se u obrazovanju razmatraju prilikom izbora i formulisanja ciljeva, sadržaja, oblika rada, metoda i evaluacije u vaspitno-obrazovnom procesu polazeći od maksime da su vrednosti načela prema kojima usmeravamo svoje ponašanje i izbore, a zatim shodno tom izričemo sudove. Svaki kurikulum počiva na vrednosnim matricama koje treba da prenese učesnicima vaspitno-obrazovnog procesa. Kurikulum održivosti polazi od etičkog diskursa čija je osnovna zamisao da deci omogući da shvate na koji način najlakše kontrolišu lična verovanja i osećanja, takođe, da omogući djeci da shvate na koji način treba da poštuju razlike koje su između jedinki i grupa. Zahvaljujući tome, deca treba da čine deo oblikovanja multietničke, ekološke, antirasističke i nepatrijarhalne vizije demokratske zajednice [8].

Ako se krene od svega gore navedenog, možemo doći do zaključka da u strukturi kulture svakodnevnog života ekološka kultura obuhvata znanja, uverenja, vrednosti i spremnosti da se deluje da bi se spasila životna sredina. Postupak kojem je u vaspitanju i obrazovanju ekološka dimenzija posebno istaknuta, to jeste postupak ekološkog vaspitanja i obrazovanja, označava posebno važan društveno-lični postupak koji je od pomoći tokom stvaranja i osnivanja ekološke kulture, zasnovane na ekološkoj umnosti, ekološkoj svesti i ekološkoj etici [6].

SOCIJALNA EKOLOGIJA

Od dve starogrčke reči "oikos" i "logos" što bi u prevodu značilo dom i nauka, skovao je termin ekologija, u Nemačkoj 1866 godine uticajni biolog Hekel. Ekologija

je uvek išla ka tome da dostigne širi aspekt delovanja u odnosu na biološki, to se ogleda čak i po njenom izvornom značenju. Težnji ekološke problematike od biološkog ka socijalnom polju i procesu širenja predmeta njenog proučavanja od lokalne ograničenosti ka svetskom i globalnom nivou doprinele su permanentne promene savremenog čovečanstva. O „socijalnoj ekologiji“ se sve više govori pored “biološke, medicinske, humane, političke“ [9].

Kao sociološki, odnosno ekološki intoniranu disciplinu koja prevazilazi sociološka i ekološka ograničenja predmeta i metoda socijalnu ekologiju (social ecology) definiše Ivan Cifrić. Čikaška škola koja je usko povezana sa Humanom ekologijom imala je bitnu ulogu u razvoju te vrste ekologije. Taj termin uvode Park i Burges i pod tim podrazumijevaju način posmatranja ljudskog društva u ekologiji gde je akcenat okrenut prema osmišljavanju važnih gradova. Neke okolnosti u prirodnim i društvenim naukama poput:

- 1) korišćenje termina sistem u prirodnim i socijalnim naukama;
- 2) stvaranje ekološke krize i pomaka u pronalaženju uzroka i rešenja od biološkog prema socijalnom području;
- 3) globalizacije ekoloških i socijalnih problema od lokalne po globalnom stepenu pa se zbog toga ekologija smatra kao globalna ekologija, kasnije su uticale na razvoj socijalnoekološkog pristupa.

Produktom “povezivanja“ prirodnih i društvenih nauka u disciplinarnom pogledu može se smatrati socijalna ekologija. Neki teoretičari smatraju da je reč o sociologiji sa ekološkim aspektom, a drugi da je reč o ekologiji sa društvenim aspektom (predmetom istraživanja) pa je to područje ekologije koja istražuje uzajamne odnose između okoline i socijalnog ponašanja ljudi. Socijalna ekologija doživljava se i kao teorija formiranja i funkcionisanja [6].

Nije prihvatljivo ograničavanje ekoloških proučavanja na životnu sredinu kao na isključivo prirodnu sredinu, u sklopu prirodnih nauka i prirodno-naučnog pristupa smatraju predstavnici socijalne ekologije. isto tako nije prihvatljivo i bespredmetno zaobilaženje društvenih nauka u bavljenju ekološkom problematikom ukoliko su čovek i ljudsko društvo suštinski i sastavni činoci globalnog ekosistema. Sa pojmovima kao što su socijalnoekološka paradigma, ekozofija, ekopedagogija, ekološko vaspitanje, ekološko obrazovanje u korespondenciji je socijalna ekologija. Šablon na osnovu koga se izvršava proučavanje veza koje se ostvaruju među prirode i društva u društvenom i individualnom delovanju predstavlja socijalnoekološka paradigma.

Jako je važno napomenuti da uprkos dualističkom poimanju sveta u mnogim kulturama stvarni život društva (zajednice) događa prema istoj socijalnoekološkoj paradigmi. U socijalnoekološkoj paradigmi visoko mesto zauzimaju i socijalnoekološka ravnoteža, promena sistema vrednosti u društvu, razvojna pitanja, odnos prema životu, vaspitno-obrazovni process, osim jedinstva culture prirode. Kao životna filozofija koja vrednuje ljudske uslove života u zajednici sa drugim bićima u prirodi, promenu svesti pojedinaca i društva u odnosu na ličnu odgovornost, pri čemu su vrednosti zajednice osnova etičkih kriterijuma i moralnog vrednovanja definiše se ekozofija.

U vidu dela celokupnih ekopedagoških strujanja koja kreću od važnosti strogih izmena osnovnih predstava o društvu, njegovoj ulozi u vaspitanju kao i obrazovanju

i relacijama čovek – priroda, Ekopedagogiju definiše isti autor. Drugačije veze među pedagogijom i ekologijom kao i drugačiji prilazi u pedagoškoj definiciji ekoloških pitanja, te je osim ekološkog vaspitanja i ekološkog učenja postala i ekopedagogija u vidu ukupne definicije pedagoškog diskursa ekologiji u aspektu ekološke i obrazovne krize izrodile su se. Iz drugačijih nauka, socijalna ekologija u učenjima iznedrila je znanja i pojmovna određenja. Neke od tih nauka jesu: sociologija, pedagogija, filozofija, ekologija, teologija, antropologija, biologija, psihologija, kao i mnoge druge.

HUMANISTIČKI DISKURS

Pravac u savremenoj teoriji i praksi obrazovanja i vaspitanja, razvio se 50-ih godina prošlog veka u Americi kao pedagoško ostvarivanje ideja humanističke psihologije Humanistička pedagogija. Shvatanja celovitoj ličnosti, usmerenosti ka višim vrednostima i maksimalno ostvarivanje mogućnosti pojedinca, njegovih sposobnosti, potreba, interesovanja, posebno stvaralaštva se nalaze u središtu pažnje humanističke pedagogije. Ukoliko se govori o razvoju “savremenih“ humanističkih teorija vaspitanja značajno je istaći brojne izvore koji su delovali kao inspiratori pomenutog razvoja, a začeci humanizma u istoriji ljudske civilizacije dosežu još do Konfučija i Aristotela. U nizu škola sa reformnim ili eksperimentalnim programom krajem 19. i početkom 20. veka, a zatim i F. Niče, F. Dostojevski i Kjerkegor koji su bili glavne preteče egzistencijalizma devetnaestog veka su to iskustva nastala iz obrazovne i nastavne prakse.

Još u dvadesetom veku se humanizam povezuje sa egzistencijalističkim i fenomenološkim pravcem filozofskog mišljenja. U sklopu teorije egzistencijalizma čovek se ne shvata kao neko gotovo dato biće, već kao biće koje se menja i razvija, odnosno samostalno donosi odluke i formira svoju budućnost. Fenomenologija se, sa druge strane bavi sistematskim istraživanjem svesti i njenih objekata, tj. analizira kako svesni subjekti prepoznaju objekte i kako ljudska svest doživljava i uočava sve tipove fenomena. Kada je reč o psihološkim osnovama humanističkih teorija u oblasti obrazovanja onda je neminovno spomenuti humanističku psihologiju, tzv. “treću silu“ u psihologiji [9].

Jedni od njenih najpoznatijih predstavnika jesu Abraham Maslov i njegova teorija samoaktualizacije. Optimističan pogled na ljudsku prirodu koji proizilazi iz stava da postoje svi unutrašnji preduslovi za zdrav i kreativan razvoj ličnosti razvijen je u okviru humanističke teorije. Pojedinač će biti u prilici da koristi sve svoje mogućnosti kako bi se razvio u ono što jeste ukoliko se taj razvoj ne ometa. Otud se u vaspitanju i obrazovanju treba osloniti na personalne unutrašnje snage i kapacitete ličnosti i njen samorazvoj. Na konstrukciju individualnog identiteta, mnogi humanisti zastupaju gledište da obrazovanje treba fokusirati na razvoj unutrašnjeg sopstva (selfa).

Pre svega pri razvoju samoaktualizacije humanističke teorije ističu značaj sredine za učenje. Zbog toga je važno osigurati uslove koji će detetu omogućiti da osvesti vlastiti značaj i izgradi autonomiju. Humanistički pristup u prvi plan ističe osećanja i mišljenje i teži pre svega razvoju pozitivnih uzajamnih humanih odnosa i iskrene međusobne komunikacije.

Humanističke teorije su dominirale u periodu između 1965. i 1975. godine dvadesetog veka i to je bio period kada su se pod uticajem Maslova, Rodžersa, Levina i drugih razvijale brojne alternativne škole. Humanistički pogled na obrazovanje evoluirao je i iz njega su izrasle mnoge savremene perspektive sa fokusom na brigu za osobu kao celinu [Isto].

To su:

- samoaktualizujuće teorije,
- teorije grupne dinamike i
- spiritualističke teorije.

LJUDSKI RAZVOJ I EKOLOGIJA

Kao trajno menjanje načina na koji osoba opaža svoju okolinu i ponaša se prema njoj ovde je definisan razvoj, a kao set ugneždenih struktura od kojih se svaka nalazi u narednoj, kao set ruskih babuški, dok se osoba koja je u razvoju nalazi u njihovom jezgri doživljava ekološko okruženje tj. sredina. Potrebno je ustanoviti da li se promene u koncepcijama i/ili aktivnostima osobe prenose i u druga okruženja i na druga vremena, kako bi se moglo konstatovati da li je do ljudskog razvoja zaista i došlo. Na dvosmeran, transakcijski način dete i okolina konstantno su pod međusobnim uticajem smatra Bronfenbrenner [9].

Jednu od mogućih perspektiva za istraživanja koja se tiču ljudskog razvoja čini ekologija ljudskog razvoja. Juri Bronfenbrenner (Uri Bronfenbrenner), naglašava da već navedeni ljudski razvoj i promene nije moguće proučavati izvan aspekta grupe, zajednice, društva i kulture kojoj pojedinac pripada. Na tvrdnji da je za shvatanje razvoja potrebno razmotriti međusobno delovanje deteta i njegove okoline koje je uvek dvosmerno temelji njegovu teoriju ekoloških sistema [1].

Kroz mikrosistem (okolina najbliža detetu: porodica, vrtić, škola, crkva, igralište), mezosistem (to je sistem koji spaja više detetovih mikrosistema, npr. roditelje i vaspitače), egzosistem (socijalna okruženja u kojima dete neposredno ne učestvuje: lokalna vlast, školsko veće...) i makrosistem (kultura i subkultura u kojoj dete živi: država – zemlja, pojedini delovi zemlje...) transakcijskim (interaktivnim) putem na dete (čoveka) deluje ekosistem (okolina). Kronosistem koji predstavlja koncepciju doživljaja iz okruženja i promena za vreme života, kao i sociokulturalne okolnosti su međusobno povezani ovi sistemi [6].

Kada osobe koje su uključene u zajedničke aktivnosti čine zatvorenu mrežu aktivnosti, odnosno razvojni potencijal povećava se kada svaki član sistema učestvuje u zajedničkim aktivnostima sa svakim drugim članom sistema, povećava se razvojni potencijal dva ili više okruženja prema ekološkoj teoriji. U slučaju da je svaki učesnik u relaciji sa ostalim učesnicima u svim okruženjima i onda kada je ostvaren uslov da se raspodela moći korak po korak menja u interesu osobe koja je u razvoju ovaj sklop postaje optimalan [2].

Značaj moralnih aktivnosti, kao značajnog elementa makrosistema koji ujedno čini glavnu i najneposredniju manifestaciju razvoja individue i najmoćnijih sredinskih snaga koje podstiču razvoj, tj. akcije drugih ljudi takođe je naglašavao Bronfenbrenner.

Stoga ih on definiše kao tekuće ponašanje koje ima sopstvenu pokretačku snagu i koje se opaža kao ponašanje sa značenjem ili namerom od strane učesnika u okruženju .

U novije vreme interes istraživača usmeren na ekološki pristup u proučavanju dečijeg razvoja koji se temelji upravo na Brunerovoj teoriji ekoloških sistema posebno je važan. Na značajnost okoline za razvoj dece i psihosocijalnu adaptaciju i njihovo prilagođavanje istraživači stavljaju akcenat.

ZAKLJUČAK

Uprkos činjenici da se početkom vaspitno-obrazovnog procesa smatra razvijanje i prenošenje vrednosnih matrica, koje se temelje na podupiranju emocionalnih događaja i socijalnih znanja i pridonose privajanju moralnih i ekoloških normi održivosti, savremeno ekološko vaspitanje i obrazovanje se koncentriše na postavke kulturne pedagogije i Bronfenbrennerove ekološke teorije, kao i na dopunu nalazi u postulatima sociokonstruktivizma koji nude temelje za međuzavisnost individualnosti navedenih entiteta. Osetljivost za najraznovrsnija pitanja i probleme drugih i različitih, te spremnost da se uloži napor za preispitivanje postojećih i iznalaženje novih rešenja koja garantuju opstanak za sve, život u ekološki održivoj zajednici zahteva od ljudi.

Zbog toga na razvoj ekološke svesti treba gledati kao na osposobljavanje za razumevanje prirodnih i društvenih postupaka i njihove međusobne bliskosti te negovanje pozitivnog odnosa prema drugima, različitim i zajedničkoj životnoj sredini u praksi i akciji, a nije potrebno gledati kao na proces sticanja znanja o životnoj sredini, nego više.

Značaj obrazovanja se uvećava onda kada su već navedeni aspekti suštinski povezani sa obrazovnom filozofijom, vaspitno-obrazovnim ciljevima i obrazovnom politikom. U ovom kontekstu ne treba zanemariti činjenicu da ciljevi vaspitanja i obrazovanja proizilaze iz potreba, a potrebe iz vrednosti i ideala.

U samoj prirodi čoveka, s obzirom da sa stanovišta humanističkih teorija vaspitanja čovek poseduje unutrašnje vrednosti, smatra se da glavne izvore normi treba tražiti. Vlastiti sistem svaki pojedinac kreira budući da se on ne temelji na samoj stvarnosti, već na njenom personalnom doživljavanju i viđenju. Tako primarna etička obaveza svakog pojedinca postaje prihvatanje odgovornosti za posledice svojih odluka i akcija.

BIBLIOGRAFIJA

1. Andevski, M. & Knežević – Florić, O (2002). Obrazovanje i održivi razvoj, Novi Sad, Savez pedagoških društava Vojvodine, Vršac, Viša škola za obrazovanje vaspitača. [1].
2. Bronfenbrenner, J. (1997). Ekologija ljudskog razvoja, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. [2].
3. Brun, G. (2001). Obrazovanje i vaspitanje za opstanak, Beograd: Udruženje ‘‘Nauka i društvo‘‘. [3].
4. Cifrić, I. (2012). Leksikon socijalne ekologije, Zagreb, Školska knjiga. [4].

5. Đermanov, J., Marić Jurišin, S., Kosanović, M. (2011). Kvalitet obrazovnog sistema Srbije u evropskoj perspektivi, zbornik radova, knjiga 1. Ka uspostavljanju vrednostnih okvira i standarda kvaliteta., Novi Sad, Filozofski fakultet. [5].
6. Klemenović, J. (2007). Ekološko vaspitanje i obrazovanje dece predškolskog uzrasta – doktorska disertacija odbranjena na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. [6]-(188-383).
7. Marić Jurišin, S. (2011). Ekohumanizacija vaspitno-obrazovnog sistema i razvoj ekološke sveti na primarnom stupnju obrazovanja, Pedagoška stvarnost. [7].
8. Milutinović, J. (2008). Ciljevi obrazovanja i učenja u svetlu dominantnih teorija vaspitanja 20. Veka, Novi Sad, Savez pedagoških društava Vojvodine. [8]-(173-190)
9. Mišković, M. (2013). Leksikon socijalne ekologije – kritičko promišljanje, Školska knjiga, Zagreb, 2012. Pedagoška stvarnost. [9].

RESUME

These aspects are essentially related to the educational philosophy, educational goals and educational policy, and in such circumstances the importance of education increases. The goals of upbringing and education arise from needs, and needs from values and ideals, and this fact should not be overlooked in this context.

It is believed that the main sources of norms should be sought in the very nature of man, since from the standpoint of humanistic theories of education, man possesses intrinsic values. Each individual creates his own system since it is not based on reality itself, but on its personal experience and vision. Thus, the primary ethical obligation of each individual becomes the acceptance of responsibility for the consequences of their decisions and actions.